

CESARSKI IN KRALJEVI STOTNIK FRANCESCO MOISE

Rodil se je na Cresu, 7. decembra 1885; imel je deset bratov in dve sestri. Družina Moise je bila židovskega in beneškega izvora z dolgo pomorsko tradicijo: predniki so se s svojimi bojnimi ladjami namreč udeležili bitke pri Lepantu in bili za to odlikovani. Francesco Moise je gimnazijske študije opravil v Poreču, licejske pa na Reki. Za razliko od svojih prednikov ni izbral mornariške kariere, temveč se je vpisal na vojaško akademijo »Maria Theresia« v Dunajskem Novem mestu (Wiener Neustadt). Prvega novembra 1909 je zaključil študij s činom podporočnika pehote ter bil dodeljen dvaindvajsetemu polku »Graf von Lacy« z nabornim območjem v Dalmaciji. Nato je obiskoval tečaj vojaškega pionirstva in transmisij ter tako postal stotnik in poveljnik »Telefon-Abteilung-a«.

Ob atentatu na prestolonaslednika Franca Ferdinanda je bil v službi v Sarajevu. Njegov polk so ob začetku vojne vključili v 58. Divizijo, ki ji je poveljeval Erwin Zeidler. Del 22. Polka je bil nastanjen na griču Podgora, kot odgovoren za transmisije pa se je Francesco premikal med Šempasom in Gorico, kjer je prenočeval v hotelu »Südbahn«, današnji vojašnici »Guella« na Trgu Cesare Battisti. Na nekaterih fotografijah lahko opazimo, da je svoje delo opravljal v zaseženih učilnicah neke goriške šole.

Prve poletne dni leta 1916 je Moise, po rodu in jeziku Italijan, a kljub temu zvest obljudi svojemu vladarju, zaprosil za premestitev na drugo fronto. Zaradi hudih izgub cesarske vojske na ruski fronti, in to prav v poletnih mesecih istega leta, so Moiseja premestili v Galicijo. Ista usoda je doletela številne druge vojake italijanskega rodu, ki so bili vključeni v habsburško vojsko.

Nekateri dogodki na vzhodni fronti so Francesca še posebno zaznamovali v pozitivnem smislu: večkrat je zatrjeval, da se je na vzhodni fronti izbojevala vojna med plemenitimi ljudmi. Najlepši izmed teh dogodkov je bil ob Božiču leta 1916, ko so si sovražniki izmenjali voščila in imeli razne prijateljske stike.

Ko je leta 1917 propadlo rusko cesarstvo, je bil Moise premeščen na poveljstvo utrdbe Sv. Lovrenca ter trdnjave v Dubrovniku. Tam je bil povišan v majorja; na plesu je spoznal Lieposlavo Misetich, s katero se je poročil jeseni 1918. Družino Misetich, posebno pa Lieposlavo, je s kraljico Eleno, soprogo kralja Viktorja Emanuela III, družilo globoko prijateljstvo. Novembra 1918 je novoporočenca doletela novica o koncu vojne prav med povratkom s poročnega potovanja. Z okna hotela sta presenečeno opazovala italijansko zasedbo Trsta. Lieposlava je bila zaskrbljena zaradi teh dogodkov in je z moževe uniforme strgala čine in odlikovanja; kljub temu so ga kraljevi orožniki ustavili, ga zaslišali

in mu nato »svetovali«, naj se čimprej vrne domov v civilu in s prvo razpoložljivo ladjo. Tako je tudi storil.

Francescovo življenje je v obdobju med vojnami potekalo na Cresu; ukvarjal se je s prodajo živil na debelo. Tu so se mu rodili trije sinovi: Meyra, Francesco in Roccontonio.

Vihra druge svetovne vojne je močno oplazila družino Moise: prvorojenec Francesco je bil prisilno mobiliziran v krajevno odporniško gibanje in se je srečno prebil skozi vojne dogodke. Zaradi italijanske narodne zavesti so očeta dvakrat aretirali, prvič leta 1943 v Pulju, drugič pa na Cresu leta 1945. Iz zapore so ga naposled rešili Nemci, da bi z njimi sodeloval v vlogi prevajalca. Nemški oficirji so namreč zelo spoštovali bivše avstroogrske vojake in jih večkrat uporabili za podobne naloge.

Italijanska čustva in ljubezen do svoje dežele ter ugledni znanci so Francescu pomagali, da je uspel rešiti vas Aquilonio pred nemškimi povračilnimi ukrepi. Nacionalna čustva so ga spet spravila v zapor, iz katerega ga je jugoslovanska oblast izpustila šele leta 1948 in pod pogojem, da zapusti Jugoslavijo ter se odreče svojemu posestvu. Preselil se je v Gorico, kjer se je leto prej naselil tudi sin Francesco. Kasneje sta se jima pridružila še ostala dva sinova. Francesco se je zelo navezal na Gorico, kjer je živel do smrti, 3. novembra 1965. S ponosom je rad ponavljal: » ...na Cresu smo bili gospodje, a v Gorico smo prišli reveži. V roku enega desetletja so moji sinovi uspeli obnoviti bivši ugled, ki ga bodo posredovali svojim potomcem.«

Francesco Moise je bil odličen fotograf. Med prvo svetovno vojno, ko je služil na soški fronti, je ustvaril album »Görzer Brückenkopf 1915-1916«. Njemu gre zahvala, da lahko s tako zgovornimi fotografijami miselno preletimo dogodke tistih dni. On sam je večkrat upodobljen na teh fotografijah; povsod se razlikuje po eni podrobnosti – njegovih sprehajalnih palici.